

СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Вступ. Динамічні вкладення інвестицій є звичайним мірилом розвитку інвестиційних процесів. Саме за їх обсягом, спрямованості та структурі можна судити про результати здійснюваної економічної політики держави в галузі забезпечення сталого розвитку економіки та проведення структурних змін в економічному базисі країни [1].

В умовах сучасної нестабільної ситуації в Україні потреба в нових інвестиціях обумовлена необхідністю вирішення як поточних, повсякденних завдань, пов'язаних з необхідністю підтримувати економічний розвиток за схемою розширеного відтворення в рамках заданої економічної моделі, так і завдань надзвичайного характеру, що виникають через невідворотну необхідність ліквідації загрози виникнення гострої кризи, пов'язаної з дестабілізацією економічної обстановки в регіонах.

До числа надзвичайних завдань можна віднести потреби у вишукуванні інвестицій для вирішення стратегічних завдань термінового реформування економіки та забезпечення структурних перебудов, спрямованих на досягнення такого рівня національної економіки, який дозволив би перетворитись на конкурентоспроможну державу, яка живе за власним політичним, економічним та соціальним сценарієм розвитку [2].

При цьому, конкурентоспроможність держави в цілому залежить від конкурентоспроможності окремих її регіонів. Для регіону як суб'єкта конкурентної боротьби досягнення конкурентоспроможності означає, з одного боку, можливість підвищення ефективності розвитку, з іншої – право зайняти гідне місце в системі державного устрою і сприяти економічному зростанню в країні. У зв'язку з цим розуміння суті міжрегіональної конкуренції і оволодіння методами зміцнення конкурентоспроможності регіонів стають актуальними для керівників регіональних рівнів [3, с. 296].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку та становлення інвестиційних процесів в економіці України та питанням удосконалення механізму інвестиційної політики регіонів присвячені праці багатьох відомих вчених, таких як: І. Александров, В. Гейц, М. Герасимчук, В. Дорофійенка, О. Коновалов, Л. Костирко, О. Логачова, Ю. Махортов, С. Мілевський, П. Перерви, О. Половян, М. Тарасова, Д. Черваньова, М. Чумаченка та багатьох інших учених, які вирішували ці проблеми як на рівні держави, так і на рівні окремих регіонів [1 – 5].

При цьому, негативні явища сучасного економічного становища України потребують проведення

додаткових досліджень з корегування складових механізму інвестиційної політики регіонів на шляху підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Загальна мета дослідження. Кризові явища в Україні, яка безумовно має ресурсний та фінансовий потенціал, негативно впливають на конкурентоспроможність країни в цілому. Застарілий механізм інвестиційної політики регіонів не сприяє рішенню проблем економічної стагнації на регіональному рівні, що потребує проведення дослідження питань з реструктуризації механізму інвестиційної політики регіонів. Метою написання статі є пошук домінантного блоку управління у механізмі інвестиційної політики регіонів в умовах недостатнього рівня забезпеченості ресурсним базисом.

Виклад основного матеріалу. Створити умови для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів можливо шляхом збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, удосконалення структури інвестиційних джерел та оптимізації напрямів їх вкладання [6, с. 82].

Основною складовою інвестиційного механізму є безпосередньо інвестиції. В економіці існують різні модифікації визначень поняття інвестиції, що відображають множинність підходів до розуміння їх економічної сутності. Значною мірою це обумовлено економічною еволюцією, специфікою конкретних етапів історико-економічного розвитку конкретних регіонів та існуючих форм і методів господарювання в державі.

Процес інвестування є одним з найважливіших факторів економічного зростання регіону та його соціально-економічного розвитку. З розвитком ринкових відносин в сучасній економіці відбувається перегляд тлумачення категорії інвестиції відповідно з новими умовами. Характерними рисами ринкового підходу до розуміння сутності інвестицій є:

- зв'язок інвестицій з отриманням доходу як мотиву інвестиційної діяльності;
- розгляд інвестицій в єдності двох сторін: ресурсів (капітальних цінностей) і вкладень (витрат);
- аналіз інвестицій не в статичній, а в динамічній, що дозволяє об'єднати в рамках категорії інвестиції ресурси, вкладення і віддачу вкладених коштів як мотиву цього об'єднання;
- включення до складу об'єктів інвестування будь-яких вкладень, що дають економічний (соціальний) ефект.

Ринковий підхід до аналізу сутності, форм і принципів здійснення інвестиційної діяльності знайшов своє відображення при визначенні терміна

інвестиції в українському законодавстві. Відповідно до Закону України „Про інвестиційну діяльність” в редакції від 09.11.2013, - інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [7].

У поточної редакції Закону „Про інвестиційну діяльність” визначено, що інвестиціями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів); рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих („ноу-хау”); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [7].

Цей законодавчий документ має конкретну спрямованість сфери капітальних вкладень, в ньому уточнено поняття не тільки інвестицій, але і капітальних вкладень, які розглядаються як форма інвестицій, які спрямовані на відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів.

Отже інвестиції це довгострокові вкладення державного або приватного капіталу у власній країні чи за кордоном з метою отримання доходу в підприємства різних галузей, підприємницькі проекти, соціально-економічні програми, інноваційні проекти.

Слід враховувати, що рух інвестицій включає дві основні стадії. Змістом першої стадії інвестиційні ресурси – вкладення коштів є власне інвестиційна діяльність. Друга стадія вкладення коштів – результат інвестування передбачає окупність здійснених витрат та отримання доходу в результаті використання інвестицій. Вона характеризує взаємозв’язок і взаємозумовленість двох необхідних елементів будь-якого виду економічної діяльності: витрат і їх віддачі.

З одного боку, економічна діяльність пов’язана з вкладенням коштів, з іншого боку, доцільність цих вкладень визначається їх віддачею. Без одержання доходу (ефекту) відсутня мотивація інвестиційної діяльності, вкладення інвестиційних ресурсів здійснюється з метою зростання авансованої вартості. Тому інвестиційну діяльність в цілому можна визначити як єдність процесів вкладення ресурсів і одержання доходів у майбутньому [8, с. 144].

Сучасний стан вітчизняної економіки вимагає реалізації структурних перетворень механізму інвестиційної політики регіонів, спрямованого на формування конкурентоспроможного середовища, що базується на інноваційній основі такого механізму. В сучасних умовах особливо актуальними стають розробка і реалізація механізмів активної державної політики в інвестиційній сфері, а також гнучкої

системи взаємодії ринкових структур та державного регулювання.

Практичне досягнення цілей інвестиційної політики регіону пов’язано зі створенням та забезпеченням ефективного функціонування механізму її реалізації. Однак зауважимо, що автори ряду наукових робіт, розглядаючи питання управління інвестиційною діяльністю, зазвичай акцентують увагу на методах, за допомогою яких можна впливати на цей вид діяльності, обходячи при цьому зміст і структуру такої категорії як „механізм реалізації інвестиційної політики”.

Сучасні енциклопедичні видання поняття „механізм” трактують таким чином:

- внутрішній устрій або система чого-небудь;
- сукупність і послідовність станів, стадій процесів, з яких складається будь-яке явище [9].

Виділені характеристики, властиві цій категорії, поєднані з привабливістю конкретного регіону, дозволяють розкрити і доповнити зміст цього поняття стосовно до інвестиційного процесу в регіонах. Підкреслимо, що механізм (у тому числі інвестиційний) є результатом цілеспрямованої діяльності і являє собою деяку сукупність інституцій, норм, правил, що забезпечують при певних умовах формування заданих явищ.

Відповідно до прийнятої загальної схеми побудови регуляційного механізму модельне уявлення досліджуваного механізму включає в себе наступні елементи:

- суб’єкт – рушійна сила, осмислено запускає в дію цей механізм;
- об’єкти – господарюючі суб’єкти, економічна середина;
- мета – програмовані бажані результати дії механізму;
- методи – інструментарій, способи і технології процесів досягнення поставлених цілей;
- форма – організаційне та правове оформлення методичного забезпечення;
- засоби – сукупність видів і джерел ресурсів, що використовуються для досягнення поставлених цілей.

З питання структури механізму реалізації регіональної політики існують різні точки зору, проте принципів розбіжностей між ними не спостерігається. Так, до механізму інвестиційної політики відносять громадські інститути, що реалізують конкретні заходи в рамках поставленої мети, а також ресурси, виділені для досягнення цілей та методичні підходи до формування та реалізації регіональної інвестиційної політики, що забезпечують проведення самостійної, власної політики на регіональному рівні.

Регіональна інвестиційна політика – це система заходів, що здійснюються регіональними органами влади і управління по залученню і раціональному використанню інвестиційних ресурсів усіх форм власності з метою стійкого і соціально-орієнтованого розвитку регіону.

Система формування та реалізації регіональної інвестиційної політики повинна представляти конструкцію з трьох взаємопов'язаних і взаємозалежних блоків.

Перший блок – це основні чинники, від яких залежить зміст регіональної інвестиційної політики і, відповідно, механізм її реалізації. До них відносяться:

- 1) інвестиційний клімат в регіоні;
- 2) показники формування інвестиційного потенціалу регіону;
- 3) рівень інвестиційних ризиків;
- 4) фактори внутрішнього і зовнішнього впливу.

Перший блок головним чином пов'язаний з об'єктивно зумовленими регіональними особливостями економіки, які в свою чергу визначає комплекс природно - географічних, історичних, демографічних та інших факторів. Фактори зовнішнього впливу пов'язані з впливом умов діяльності, визначених загальнодержавним законодавством і загальнодержавною економічною та інвестиційною політикою.

Другий блок представляє безпосередньо етапи формування інвестиційної політики :

- 1) визначення цілей і головних пріоритетів інвестиційної політики;
- 2) формування регіональної інвестиційної програми;
- 3) розробка принципів механізму реалізації регіональної інвестиційної політики.

Цілі та пріоритети регіональної інвестиційної політики залежать від цілей і завдань загальної соціально-економічної політики конкретного регіону.

Третій блок механізму реалізації інвестиційної політики повинен складатися із засобів, за допомогою яких передбачається досягнення цілей такої політики. Основоположними завданнями цього блоку є комплекс застосовуваних методів управління (економічних, адміністративних, соціально-психологічних) та система забезпечення його дії (правового, організаційного та інформаційного).

Згідно зі статистичними даними за січень – грудень 2012 року основна частка інвестицій у фактичних цінах була спрямована в житлове будівництво (97%), при цьому частка інвестицій в об'єкти інтелектуальної власності склала лише 3%.

Така структура інвестицій (див. табл. 1) на сучасному етапі розвитку України не може бути реалізована. По-перше внутрішня ресурсна база, як складова інвестиційного механізму досить слабка, а по-друге така структура інвестування не цікаве всіх заінтересованих учасників інвестиційного процесу.

Реалізація механізму інвестиційної політики у регіонах має стати більш цілеспрямованою з точки зору впливу структур регіонального управління на всіх учасників інвестиційного процесу в інтересах досягнення намічених цілей соціально - економічного розвитку регіону в умовах недостатнього ресурсного забезпечення.

Формування і реалізація регіональної інвестиційної політики представляє собою комплексну

багатоступеневу систему завдань, де на кожному з етапів діють окремі опрацювання та постійна адаптація до умов функціонування соціально - економічної системи регіону.

Під механізмом регіональної інвестиційної політики слід розуміти систему правових, організаційних та економічних заходів, які сприяють формуванню конкурентоздатного виробництва в регіоні та підвищенню його ефективності. Динамічність інвестиційного процесу обумовлює наявність гнучких форм його організації та управління, що, в свою чергу, вимагає комплексного регулювання основних його стадій з орієнтацією на кінцеві результати. У процесі реалізації інвестиційної діяльності всі її учасники використовують поєднання різних методів з відповідним різноманітністю форм, стимулів і обмежень. Все це, безумовно, відображає складність, як самого інвестиційного процесу, так і механізму реалізації інвестиційної політики, сутність якого полягає в цілеспрямованому впливі регіональних органів влади та управління на розвиток інвестиційного процесу в напрямі, заданому стратегічними документами соціально-економічного розвитку регіону. Виходячи з такого розуміння сутності розглянутого механізму, тим самим можна підкреслити, що інвестиційна політика є частиною регіональної соціально - економічної політики, тому її реалізація повинна бути спрямована на досягнення цілей соціально-економічного розвитку регіону.

Під механізмом реалізації регіональної інвестиційної політики необхідно розуміти сукупність методів та забезпечують їх дію систем, за допомогою яких органи державного управління впливають на учасників інвестиційного процесу з метою вирішення першочергових завдань соціально-економічного розвитку регіону.

До числа головних цілей функціонування розглянутого механізму відносяться:

- мобілізація інвестиційних ресурсів у регіоні;
- формування інвестиційних потоків і спрямування їх у сектори та галузі економіки, де забезпечується найбільша ефективність від вкладень;
- підвищення ефективності використання інвестицій;
- підвищення інвестиційної активності в регіоні.

Зміст механізму реалізації інвестиційної політики в регіоні можна охарактеризувати як процес концентрації та мобілізації інвестиційних ресурсів, організації контролю за їх ефективним використанням, вироблення регулюючих впливів, спрямованих на посилення позитивних тенденцій економіки в цілому.

Таке розуміння змісту запропонованого механізму дозволяє виділити основні його структурні складові у вигляді окремих блоків, кожен з яких має самостійний зміст і значення, що реалізовується в різних формах і за допомогою різноманітних методів. Загальний вид запропонованого механізму реалізації регіональної інвестиційної політики представлений на рис. 1.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за січень – грудень 2012 року [10]

	Освоєно (використано)	
	у фактичних цінах, млн. грн.	з них на капітальний ремонт
Усього	263727,7	17898,3
інвестиції в матеріальні активи	255838,6	17894,8
з них		
житлові будівлі	36306,5	593,3
нежитлові будівлі	45201,6	4344,5
інженерні споруди	63467,4	6507,6
машини, обладнання та інвентар	79755,1	5201,0
транспортні засоби	22073,1	944,1
земля	1231,0	-
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1442,1	1,6
інші матеріальні активи	6361,8	302,7
інвестиції в нематеріальні активи	7889,1	3,5
з них		
програмне забезпечення та бази даних	3476,0	3,4
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, па- тенти, ліцензії, концесії тощо	3507,5	

Функції, які покликаний виконувати даний механізм, складаються:

- в упорядкуванні відтворювального процесу за допомогою формування сприятливого інвестиційного середовища та відповідної системи державного регулювання;
- реалізації інвестиційного потенціалу території;
- формування мотиваційного механізму процесу інвестування;
- у зниженні можливих або очікуваних протиріч економічних інтересів щодо суб'єктів інвестиційної діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, особливістю механізму реалізації регіональної інвестиційної політики в сучасних умовах дестабілізації економічних відносин є його спрямованість на узгодження інтересів всіх складових механізму тому важливе місце в структурі розглянутого механізму займає мотиваційний блок, який забезпечує взаємодію учасників інвестиційного процесу не тільки між собою, але і з зовнішнім середовищем. У загальному вигляді представлені інтереси учасників інвестиційного процесу в регіоні. При цьому було зазначено, що може мати місце протиріччя інтересів, тому важливо встановити повний спектр рушійних мотивів.

Література

1. **Соціально-економічний стан України:** наслідки для народу та держави: нац. доп. / О. І. Амоша [та ін.]; заг. ред. В. М. Гейць [та ін.]; НАН України.

Секція суспільних і гуманітарних наук. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с. 2. **Стратегія** сталого розвитку регіону: моногр. / І. О. Александров, О. В. Половян, О. Ф. Коновалов, О. В. Логачова, М. Ю. Тарасова; за заг. ред. д.е.н. І. О. Александрова / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2010. – 204 с. ISBN 978-966-1571-84-5. 3. **Мілевський С. В.** Методи оцінки конкурентоспроможності регіону / С. Мілевський // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики. 10 – 11 травня 2012 року – Харків. – С. 296 – 298. 4. **Новий курс: реформи в Україні 2010 – 2015:** нац. доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 221 с. 5. **Махортов Ю. О.** Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки / Ю. Махортов, В. Зюбін // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20). – С. 139 – 144. 6. **Фіщук Н. Ю.** Основні підходи державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Н. Ю. Фіщук, О. В. Прокочук // Аспекти прогнозування економічного та соціального розвитку країн. Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук / Наукова організація „Перспектива”. У 2-х частинах. – Дніпропетровськ: Видавничий дім „Гельветика”, 2013. – ч. 2. – С. 82 – 86. 7. **Про інвестиційну діяльність.** Верховна Рада України. Закон від 18.09.1991 № 1560-ХІІ. Редакція від 23.07.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. 8. **Рудь Л. П.** Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Л. П. Рудь //

Рис. 1. Структура механізму реалізації інвестиційної політики

Науково-технічний збірник. – 2010. – № 36. – С. 143 – 148. 9. **Українська мова.** Енциклопедія / В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), Зяблюк та ін. – 2-е вид. випр. і доп. – К. : Українська енциклопедія, 2004. – 824 с. 10. http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/ibd/kinv/kinv_u04_12.htm

Розмислов О. М. Сучасна інтерпретація механізму інвестиційної політики регіонів в умовах економічної кризи

В статті проведені дослідження щодо трансформації механізму інвестиційної політики регіонів в умовах кризового стану економіки України. Був проведений морфологічний аналіз структури інвестиційного механізму та розкриті основні складові на основі яких базується структура механізму реалізації інвестиційної політики регіону. Доведено, що в умовах стагнації та падіння промислового виробництва основну увагу при використанні інвестиційного потенціалу регіонів треба приділяти не ресурсному базису, а блоку мотиваційного забезпечення спрямованого на адаптацію інвестицій до умов функціонування соціально-економічної системи регіону.

Ключові слова: інвестиції, механізм, регіон, конкурентоспроможність, криза.

Розмыслов А. Н. Современная интерпретация механизма инвестиционной политики регионов в условиях экономического кризиса

В статье проведены исследования по трансформации механизма инвестиционной политики регионов в условиях кризисного состояния экономики

Украины. Был проведен морфологический анализ структуры инвестиционного механизма и раскрыты основные составляющие, на основе которых базируется структура механизма реализации инвестиционной политики региона. Высказано предположение, что в условиях стагнации и падения промышленного производства основное внимание при использовании инвестиционного потенциала регионов надо уделять не ресурсному базису, а блоку мотивационного обеспечения направленного на адаптацию инвестиций в условиях функционирования социально-экономической системы региона.

Ключевые слова: инвестиции, механизм, регион, конкурентоспособность, кризис.

Rozmyslov A. N. Modern Interpretation of the Mechanism of Investment Policy Regions in the Economic Crisis

The paper researches on the mechanism of transformation of the investment policy regions in the conditions of the economic crisis in Ukraine. Was morphological analysis structure of the investment mechanism and covers the main components on the basis of which the structure is based mechanism for the implementation of the investment policy of the region. Suggested that the stagnation and decline in industrial production, the focus by using the investment potential of the regions should be given no resource basis, and provide a motivational unit aimed at adaptation investments in the functioning of the socio-economic system in the region.

Key words: investment, mechanism, the region's, competitiveness, crisis.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014
Прийнято до друку 25.06.2014